

SILDETÆLLING OG SILDEMÅLING I AALBORG

Af

HOLGER RASMUSSEN

Overinspektør ved Dansk Folkemuseum (Nationalmuseets 3. afdeling) cand. mag. Holger Rasmussen, der igennem mange år har studeret Limfjordens fiskerihistorie, skildrer et kapitel af det offentlige bestræbelser for at bringe ensartethed i de talrige varierende mål, der fra arilds tid havde været brugt inden for fiskeriet, her spec. med henblik på nedpakning af saltede sild.

EN del borgere i Aalborg androg 3/1 1718 magistraten om at medvirke til at få sildetønden fastsat til 28 kander nye mål, „såsom vi umuligen kan bestå derved, om vi endeligen skal salte silden i tønder på 34 kander nye mål (som er fast en fjerding større end af gammel tid), og således til vores store ruin og fornærmelse skulle give den femte part af varerne bort for intet.“¹ Denne størrelse på sildetønden var blevet fastsat ved forordning af 10/1 1698, mens det i begæringen hævdedes, at den brugelige tønde ved Limfjorden er på 27–28 kander nye mål.

Forordningens bestemmelse er en del af det arbejde, som i slutningen af århundredet gjordes for at bringe ensartethed i den jungle af mål- og vægtenheder, der var overtaget fra middelalderen.² Den var desuden et forsøg på at komme uredelighed og vilkårlighed til livs. Det fremgår klart af den foreliggende sag, som desuden belyser de vanskeligheder, de centraldirigerende bestræbelser havde at kæmpe med.

Iøvrigt var det ikke centralmagtens første forsøg på at skabe ensartethed inden for sildefiskeriet og -salteriet. Som følge af afsætnings-

vanskeligheder for limfjordssilden, der beskyldtes for at være uredeligt pakket og i tønder af varierende størrelse, så aftageren aldrig kunne være sikker på at få ret mål, udstedte Kristian 2. gentagne gange forordninger der skulle bringe ensartethed til veje. Første gang er i forordningen af 1516 angående silds nedlægning,³ hvor det bestemmes, at alle tønder, der bruges til sildesaltning, skal være „lige store ret *sildeban* over al riget“. Sildeban har voldt udgiveren nogen vanskelighed. Han bemærker, at det er et ubekendt ord, der måske kommer af *bånd*. I virkeligheden er det en delvis oversættelse af det tyske ord for sildetønde: *heeringband*, der med mere eller mindre national skrivemåde forekom almindeligt i Norden på denne tid.⁴

Kristian 2. fortsatte bestræbelserne i sin verdslige lov af 1522,⁵ hvor der i kap. 104–112 gives udførlige bestemmelser for at sikre, at ingen „skal herefter bedrages, som tilforn ofte skeet er, med falsk og ugævt gods“. Vigtigst blandt disse bestemmelser i denne forbindelse er kap. 105, hvor sildetønderne omtales. De købstæder, hvor der findes sildefiskeri, skulle udtage svorne bødkere, som alene skulle fremstille fustager til sildesaltningen. Disse bødkere skulle sværge, „at alle de tønder, de gjøre, skulle være lige store efter den måde, vidde, længde og rum, som vor skultus, borgmestre og råd dem foregivet og befalet have, og skal hver bødker have sit besynderlige mærke og stempel strax at sætte på de tønder, han gjør . . .“

Kongens lov blev aldrig sat i funktion, og hans nærmeste efterfølgere tog ikke dette vigtige problem op. Klager fra aftagerne – først og fremmest Hansestæderne – førte i 1556 til, at regeringen indskærpede, at alle skulle rette sig efter at salte og udføre uforfalsket gods, men foretog sig iøvrigt intet videre for at få ensartethed gennemført. Som vi skal se i det følgende, fandtes der da også store forskelligheder i sildefustagernes mål.

Borgernes henvendelse i 1718 har utvivlsomt medført, at magistraten er gået til regeringen med andragendet. Ialtfald udstedes 9/6 1719 en anordning anlangende sildefustagers størrelse, og hvorledes dermed skal forholdes, særdeles ved Limfjorden,⁶ hvor sildetønden fastsættes til 112 pottes ny mål og halvtønder, fjerdingen m.m. i forhold

dertil. Mærkeligt nok forekommer der en modsigelse mellem anordningens 1. og 5. punkt, idet der i den sidste angives et balliemål, svarende til en fjerding, på 38 potter. Det gælder både den trykte tekst og den ekstrakt af anordningen, der findes ved sagen i rådstuearkivet. Af den videre behandling af sagen fremgår det, at man ialtfald i Aalborg trods dette har regnet med et balliemål på 28 potter.

Hovedformålet med anordningen har været at komme vilkårligheden i sildesalteriet og i opmålingen af de ferske sild til livs. Det fremgår klart af dennes § 5, der derfor skal gengives in extenso: „Og som der imellem de købende og sælgende ved de ferske silde opmåling eller optælling af fiskeriet i Limfjorden skal gå stor bedrageri, mened og gudsførtørnelse i svang, helst de ferske sild på adskillige steder undertiden falder større og undertiden mindre, så til sligt at forekomme, ville vi allernåd. have anordnet og befalet, at alle ferske sild af fiskeriet overalt i Limfjorden under konfiskation til hvert steds fattige imellem de købende og sælgende skulle måles med rigtige og for så vidt Aalborg angår af magistraten sstds. justerede og brændte ballier, alle på 38 potters størrelse, som skulle kunne gøre en fjerding rensat, saltet, pakket og sammenslagen sild; men på de andre steder og fiskeleider af de i hvert distrikt beskikkede edsvorne mænd til et lige mål justerede og brændte“.

Netop fisk frembød et særligt problem for mål og vægt. Aakjær⁷ har peget på det væsentlige punkt, nemlig de enkelte fisks varierende størrelse. Det gjaldt også sildene, alt efter om det var fede høstsild eller magrere vårsild, eller om de var ferske eller saltede. Derfor kunne den fastsættelse af sildetøndens indhold, der angaves i ol, aldrig blive eksakt, rent bortset fra at den divergerede betydeligt fra sted til sted og fra tid til tid.

Den gamle måde at beregne sild på var ved optælling, som også nævnes i forordningen af 1719. Den brugtes ikke blot ved køb, men også ved beregning til afgift og ved opgørelse af fiskeriets samlede udbytte, hvorefter bl. a. lodkarlenes aflønning fastsattes. Nogle eksempler kan illustrere dette. I regnskaberne for de kgl. saltere ved Nibe i 1600-årene⁸ angives de leverede sild dag for dag i antal ol for hver enkelt

fisker, og det samme er tilfældet for de private godsers, f.eks. i et bevaret regnskab fra Restrup,⁹ hvor de enkelte fiskeres leverancer ved morgen- og aftenrøgtningen anføres i ol og kast. Dette gælder året 1724. Det følgende år er indført en ny beregning, hvor leverancerne angives i ballier og vol, muligvis under indflydelse af den ovf. nævnte forordning. Hvad angår den enkelte fiskers fangstudbytte, kan heldige tilfælde have bevaret oversigter herover. Et sådant regnskab har jeg tidligere publiceret,¹⁰ hvor det fangstdag for fangstdag var muligt at følge udbyttet. I en vidtløftig sag, som føres ved Nibe byting kort efter år 1700,¹¹ om konsumptionsafgift på sild afkræves afgiften af hver ol sild, fiskerne lander, selv om forordningen om konsumptionens oppebørsel havde fastsat, at der skulle betales 12 sk. af „hvis, som til vands indkommer uden at eftermåles, af hver båd liden eller stor“.

Af det anførte fremgår, at beregningen af sildene skete ved *ol* og *kast*. Begge disse stykketal-mål er omtalt i det bind af Nordisk Kultur, der omhandler mål og vægt. Aakjær giver følgende definition af dem:¹² „1 Ol Sild var 20 *Kast*, hver *Kast* var 4 Stkr. Medens Snes og Ol har Navn af gamle Ord for „Stang“, er Benævnelsen *Kast* vist opstaaet af, at man, naar man tog Sildene af Garnet og kastede dem i Tønden, kunde holde 4 Sild imellem Fingrene i hvert *Kast*“. Også Sam Owen Jansson¹³ beskæftiger sig med de samme to ord og bemærker, at „när liverna räkna fisk, ta de tre i taget, och härav har ett stycketalsord uppkommit fullständigt analogt med *kast* n., som emellertid kommit att bli ‘antal av fyra’, emedan bruket här varit att ta två i vardera handen . . .“ Også han henfører *val* (‘80 stycken’ om strömming och sill) til oprindelsen fra et ord for stang (jfr. det tilsvarende dialektord for stang bevaret f.eks. i benævnelserne for plejlens dele: hand-vol og slag-vol).

Medens ordet *ol* (vol) endnu er kendt og vel også brugt – ialtfald blandt fiskere –, synes ordet *kast* længe at have været svindende. Det er vel forklaringen på, at den ellers velorienterede Klitgaard går fejl af det i sin bog om Nibe,¹⁴ hvor han hævder, at det ikke blev regnet for tyveri, om kvinderne, der deltog i sildesaltningen, „tog sig et *Kast* (Skovlfuld), to eller tre til eget Brug“.

Som det vil ses, er Aakjær og Jansson ikke helt enige i forklaringen på, hvordan kast er opstået. Aakjærs fremstilling indeholder i al sin korthed flere ting, som strider mod fiskeriets teknik, hvorfor jeg må knytte en kommentar til enkelte punkter. I nedgarn fanges sildene ved, at de løber fast i garnmaskerne og fastholdes her ved gællerne. De fleste sidder ret fast, og normalt kan man ikke pille mere end een sild ad gangen af garnet. Nogle sild sidder dog mindre fast, og en dreven fisker kan ved et særligt kast med garndugen slå dem fri. De løsgjorte sild samles i bunden af båden eller, hvis garnene bringes i land før afpilningen, i særlige beholdere. Anderledes forholder det sig ved fiskeri med bundgarn og våd, hvor de fangne sild stænges inde bag garnvæggen uden at løbe fast i den. I dette tilfælde øses eller væltes sildene ind i båden.

Først når sildene på denne måde er samlet, sker optællingen ved kast og ol. Janssons forklaring, at man tager to sild i hver hånd i et kast, gælder også for Danmark. Optællingen til olen sker ved, at man fortløbende tæller fra 1–20. Af Aakjærs beskrivelse får man indtrykket, at hvert kast går direkte i salttønden. Saltningen er dog en længere proces med gælning, drysning med salt osv., og de saltede sild kastes ikke i tønden, men lægges deri på en bestemt måde.¹⁵

Det vilkårlige rummål, som en beregning efter ol og kast medførte, er tidligere fremhævet. Og alligevel holdt denne beregning sig meget længe ikke blot mellem fiskerne indbyrdes. Det fremgår bl. a. af en udtalelse, som en række sildesaltere fra Aalborg fremsætter i 1720 i fortsættelse af sagen om sildetøndernes mål. Efter at have udtalt sig om de påtænkte sildeballier tilføjer de: „Ellers har ballier til at måle ferske sild med ikke tilforn været til brug her i byen, men de ferske sild, som ikke er bleven købt på slump, er bleven optalt af sildekågene mest ved små dreng og undertiden nogle ved fiskerne“.

De nævnte sildesaltere var blevet kaldt sammen i borgmester Giørups hus 10/3 for at tage stilling til det nye balliemål for sild, der som nævnt var på 38 potter, men som alle de forsamlede regnede med var 28 potter (se ovf. s. 227).¹⁶ Giørup var ikke blot borgmester, men også en af byens største sildesaltere, og han agtede nu at demonstrere silde-

målet. Demonstrationen gik meget omhyggeligt for sig, idet en ny og mærket sildefjerding først vistest at kunne rumme 28 potter vand „med rigtig nye mål“. Denne fjerding skulle benyttes til nedlægning af saltede sild. „Desligest blev og samme tid i vores overværelse og påsyn en højagtig sildeballe eller mål, som fandtes justeret og brændt, ungefær på højelse med en fjerding, opmålt, thuddet og øst ganske fuld af ferske sild, så mange som der kunne ligge på den. Bmt. høje balle eller mål fuld af sild befandtes ved rigtig eftertælling at være fire volle og otte kast, som var 352 sild, hvilken høje balle sild borgmester Giørup strax i vores påsyn lod rense og i den ommeldte fjerding, så vidt af dem deri kunne kommes, nedsalte, men de sild, som da ikke kunne gå på bmt. fjerding, lod han strax derhos i en aparte foustagie nedsalte“.

De nedsaltede sild fik derefter lov at stå i tre døgn for at sætte lage og synke sammen, hvorefter man forsamledes påny. „Blev da lagen styrtet fra silden, som var saltet i fjerdingen, dernæst blev fjerdingen vel forhøjet og fuldpakket med de aparte saltede sild. Så blev alle sildene igen talt af fjerdingen og befandtes tallet som tilforn at være fire voll og otte kast, så at bmt. høje og smalle balle vel opmålt med ferske sild kan gøre en fuldkommen fjerding rensset, saltet og pakket og sammenslagen sild, som kan være en god tilforladelig rigtighed for vedkommende, og er vi som saltere her i Aalborg langt bedre fornøjet med samme høje baller til sildemål her i byen til dispyter at forekomme end med de brede baller, som ville forårsage dispyter her på stedet“.

Det nye ballemål faldt altså ud til alles tilfredshed og viste sig præcist at modsvare en fjerding saltede sild på 28 potter. Fremgangsmåden ved nedsaltningen af sildeballiens indhold fulgte nøje den almindeligt brugte, og det kunne heller dårligt være andet i en kreds af lutter fagfolk. Karakteristisk er således den forhøjelse af sildene i fustagen, der må til, når sildene først har sat sig efter at have trukket lage.

En fjerding på 28 potter svarede altså til det modererede mål, som salterne havde opnået ved anordningen af 1719. Men selv denne modererede størrelse, som alle havde erklæret sig tilfreds med efter

Udsnit af kortvignet til 5. bind af Pontoppidans Danske Atlas (1769), stukket efter forlæg af N. Abildgaard. Indholdsmæssigt er vignetten tydeligt influeret af den fejlagtige antagelse, at Aalborgs navn har sin oprindelse af den lækre madfisk. Derfor udgør ålestangerne, der måler fangsten op, en væsentlig del af kompositionen. Hvis fremstillingen bygger på direkte iagttagelse, viser målekarret utvivlsomt den „højagtige sildeballe“, som omtales i sagen fra 1720. *Fishermen of Aalborg measuring their catch of eels in a measuring keg (1769).*

prøven hos borgmesteren, var man ingenlunde tilbøjelig til at overholde med øjeblikkeligt varsel. Magistraten måtte „ugærne fornemme, at en og anden af indbyggerne her i Aalborg endnu skal have endel af de gamle, ubrændte sildefoustagier af ulige modeller og størrelse

tilovers og i behold fra det næst afvigte års høstsildesalteri, her i byen beliggende“.

For at skaffe sig overblik herover forordner magistraten, at alle og enhver inden 8 dage skriftligt angiver, „hvor mange hele tønder, halve tønder, fjerdinge, ottinger og halve ottinger den har og hvor mange pottes hver sort holder med rigtige nye mål, så og om der findes underscheed på størrelsen af hver sort især, da hvor mange af hver slags størrelse . . .“ Dette bekendtgøres rode for rode ved oplæsning i hvert enkelt hus.

Til brug for denne indberetning udarbejdede magistraten et skema, der viser en stor mangfoldighed af fustagemål:

1: Heele tønder på 112 pottes stkr.	Heele tønder på 108 pottes stkr.	Heele tønder på 104 pottes stkr.	Heele tønder på 100 pottes stkr.	Heele tønder under 100 pottes stkr.
2: Halfve tønder på 56 pottes stkr.	Halfve tønder på 54 pottes stkr.	Halfve tønder på 52 pottes stkr.	Halfve tønder på 50 pottes stkr.	Halfve tønder under 50 pottes stkr.
3: Fjerdinger på 28 pottes stkr.	Fjerdinger på 27 pottes stkr.	Fjerdinger på 26 pottes stkr.	Fjerdinger på 25 pottes stkr.	Fjerdinger under 25 pottes stkr.
4: Ottinger på 14 pottes stkr.	Ottinger på 13 pottes stkr.	Ottinger på 12½ potte stkr.	Ottinger under 12½ potte stkr.	
5: Halfve ottinger på 7 pottes stkr.	Halfve ottinger på 6½ potte stkr.	Halfve ottinger på 6¼ potte stkr.	Halfve ottinger under 6¼ potte stkr.	

At forermeldte foustagier hos mig ialt således i sandhed befindes,
tilstår og bekræfter jeg med min egen hånd.

Aalborg d. februarij 1720

Betragter man skemaet nærmere, vil man bemærke, at vel findes de to hovedmål repræsenteret, som borgerne i 1718 havde angivet som brugelige ved Limfjorden, nemlig 27–28 kander (à 4 pottes). Men det fremgår desuden utvetydigt, at der fandtes betydeligt flere. Gennemser man derefter de modtagne indberetninger, ialt 22, bliver billedet endnu mere broget. Ingen af indberetningerne har iøvrigt betjent sig direkte af skemaforlægget.

Ialt giver det samlede materiale følgende margin for de enkelte fustagestørrelser. *Tønder*: 120, 116, 114, 112, 111, 110, 108, 106 og 104 potter. *Halve tønder*: 56, 55, 54, 53, 52, 51, 50 og under 50 potter. *Fjerdinger*: 29, 28, $27\frac{3}{4}$, 27, $26\frac{1}{2}$, 26, $25\frac{1}{2}$, 25 og under 25 potter. *Ottinger*: 14, 13 og $12\frac{1}{2}$ potter. Og endelig *halve ottinger*: 7, $6\frac{1}{2}$ og $6\frac{1}{4}$ potter.

Nogen samlet opgørelse over, hvor mange fustager det beløber sig til inden for hvert enkelt mål, kan ikke gives, bl. a. fordi indberetningerne i flere tilfælde er affattet meget summarisk. Det gælder således Hans Jørgensen Gleerup, der 28/2 meddeler: „ . . . har jeg ladet efterse i min salterbod ved Sebbesund hvis tomtræ, som jeg endnu har i behold af det gamle træ, som jeg ej har kunnet fået emplieret nu afvigte høstsalteri, findes at være til 7 læster sild i små træ og til 9 læster i heltønder, tilsammen 16 læster tomtræ . . .“

Det var imidlertid betydelige mængder, der fandtes, som følgende par eksempler vil vise. Martin Jensen havde således i sin salterbod i Klitgårde:

Heltønder:	72 stkr. på 106 potter	Halvtønder:	48 stkr. på 50 potter
-	168 - - 108 -	-	72 - - 51 -
-	84 - - 112 -	-	52 - - 52 -
-	96 - - 116 -	Fjerdinger:	96 - - 25 -
-	60 - - 120 -	-	96 - - $25\frac{1}{2}$ -
		-	72 - - 26 -
		-	48 - - $26\frac{1}{2}$ -

Eller Poul Jensen, der hjemme i Aalborg kun havde heltønder, nemlig 26 stkr. på 112 potter, 62 stkr. på 110 potter og 50 stkr. på 108 potter, men desuden i salterboden i Nibe:

Heltønder:	120 stkr. på 110 potter	Halvtønder:	168 stkr. på 56 potter
-	42 - - 108 -	-	72 - - 54 -
Fjerdinger:	468 - - 28 -	-	66 - - 53 -
-	312 - - 27 -	-	72 - - 52 -
-	141 - - 26 -	-	78 - - 50 -
-	72 - - 25 -		
-	126 - - under 25		

Og endelig Maren sl. Jørgen Popes, der i sin salterbod i Nibe havde følgende reserve liggende:

Heltønder:	132	stkr.	på	112	potter	Halvtønder:	80	stkr.	på	56	potter
Fjerdinger:	944	-	-	28	-	-	144	-	-	54	-
-	720	-	-	27	-	-	12	-	-	53	-
-	144	-	-	under	25	-	12	-	-	52	-
						-	144	-	-	under	50

Et par af salterne giver en forklaring på, hvordan denne beholdning af fustager efter gamle mål er kommet til. Det gælder f.eks. Anders Nielsen Møller, der i sin salterbod ved Klitgårde ligger inde med betydelige mængder af hel- og halvtønder, af fjerdinger og af et beskedent parti af ottinger. Om heltønderne bemærker han, at de alene skal blive brugt til at pakke salt i, og fortsætter så: „Som salterboderne dér kan ikke være forsømt, men må forsynes med så god forråd af fustagier, at når ved St. Hansdags tider vårfiskeriets ende er, måtte altid indlægges så meget tomtræ, som man omtrent kunne vente sig at have nødvendig til brugelighed til anden års begyndte fiskeri, hvor iblandt findes en stor del, som har blevet i behold vel for fire og tre år siden, såsom jeg ikke salter i høstfiskerierne, ellers måtte tages en større skade, om man intet tømmer havde at salte i, når vårfiskeriet angik, som da intet tomtræ var at bekomme, hvoraf at en dels forhen nævnte tomtræ har vel kostet a læsten 8, 7 og 6 slettedaler, hvilket skulle blive mig end større skade, end jeg kunne tåle og udstå, om man det ikke måtte bruge“.

Argumentationen lyder fornuftig nok, hvor det drejer sig om en kortvarig overgangsperiode. Ingen øvrighedsperson ville vel forlange, at man på en studs skulle kassere alt, hvad man lå inde med. Men synspunktet kunne ikke være holdbart længere, eftersom der faktisk havde foreligget en klar forordning helt fra 1698. Trods denne havde man ved Limfjorden fortsat med alle de mange, varierende mål på sildefustagerne. At man nu forstod, det måtte have en ende, fremgår af, at flere af salterne forsikrer kun at ville bruge de gamle heltønder til at pakke salt i, mens man sandsynligvis var tilbøjelig til at bruge fustager af mindre størrelse op efter deres oprindelige formål. Et yderligere varsel om, at vilkårligheden måtte have ende, kom med forordningen af 24/9 1723.¹⁷ Det indskærpes påny, at alene fustager, der er brændt med et rigtigt justeringsmærke og altså er kontrolleret

at holde det rigtige mål, må anvendes. Forbryder man sig derimod, skal ikke alene træerne med indhold være konfiskeret, men den skyldige straffes uden al nåde.

Sagen viser sammen med en række andre forhold vedrørende fiskeriet i Limfjorden konflikten mellem sædvane og centraldirigerede foranstaltninger.

NOTER

¹ Denne skrivelse og de følgende akter i sagen findes i VL. Aalborg rådstuearkiv. D1-422. Bl. dok. vedr. vejer-, måle- og vragervæsenet 1689-1823.

² *Svend Aakjær*, Maal, Vægt og Taxter i Danmark (Nordisk Kultur XXX, 175 ff.).

³ Tidsskrift for Fiskeri II, 1868, 193 f.

⁴ Se Nordisk Kultur XXX (1936), 32: Mlty. *heringsbant* betyder 'siltunna' og 208, hvor Aakjær antager, at ordet er „et specielt lybsk Navn for en Tønde, hvis Staver er lagt i Baand paa en særlig Maade“. – Der er dog ingen grund til at formode en sådan særform. *Band* betyder simpelthen tønde, som fastslået af Sam Owen Jansson.

⁵ Tidsskrift for Fiskeri II, 1868, 197 ff.

⁶ Trykt i Tidsskrift for Fiskeri IV, 1870, 37 ff. En ekstrakt indeholdende dens 5. afsnit ligger ved sagen i rådstuearkivet.

⁷ Aakjær a.a., 239.

⁸ RA. Reg. 108b. 60a-c. Nibe sildesalteri. Regnskaber 1600 ff.

⁹ VL. Restrup godsarkiv. Dok. vedr. Restrups fiskeri i Limfjorden 1724-1835.

¹⁰ *Holger Rasmussen*, „Vi stakkels fiskermænd i Nibe“ (Fra Himmerland og Kjær Herred 1962, 61).

¹¹ VL. Nibe birks justitsprotokol 1704-07 fol. 12a ff. – Jfr. Fr. 4.s Forordninger og aabne Breve fra 26/8 1699-1700. XXXIV. Om Consumptionens oppebørsel i Danmark, Cap. V.

¹² *Aakjær* a.a., 238.

¹³ *Sam Owen Jansson*, Mått, mål och vikt i Sverige till 1500-talets mitt (Nordisk Kultur XXX, 38).

¹⁴ *C. Klitgaard*, Nibe Bys Historie, 126.

¹⁵ Jeg takker fhv. fisker *Peter Nielsen*, Reersø, for præcisering af disse forhold.

¹⁶ At sildesalterne har set modsigelsen mellem anordningens tøndemål på 112 og balliemålet på 38 potter er tydeligt. I en magistratsskrivelse af 19/2 1720 nævnes da også den kgl. forordnings bestemmelse om „sildefoustagiernes modererede størrelse fra 136 til 112 potter nye mål een tønde“. Eksperimentet i borgmesterens hus godtgør rigtigheder af tolkningen.

¹⁷ Tidsskrift for Fiskeri IV, 1870, 113: Forordning 24. Sept. 1723 anl. Smør, Kjød og Fiskefoustagers Justering.

COUNTING AND MEASURING HERRINGS IN AALBORG

Summary

At the end of the seventeenth century the Danish government issued a number of orders designed to bring about uniformity in the haphazard system of units of weights and measures which survived from the Middle Ages. This was true in the marketing of fish, where particularly the sale of salted herrings from the Limfjord was important. The German towns along the Baltic coast were the chief buyers and they complained repeatedly that herrings were improperly packed in barrels of varying size. As a consequence of this the king of Denmark, in 1516 and 1522, tried unsuccessfully to standardize the barrels, and in the period which followed the government showed no particular interest in the matter.

One of the difficulties in the way of a uniform measure was that the contents of a barrel was given as such and such a number of fish, as the size of the herrings varied according to season. In addition the number per barrel varied from place to place and time to time. The unit used was the *ol* (*vol*) = 80 herrings, which were counted in warps (*kast*) = 4 herrings. This method of counting was used not only in Denmark but all over Scandinavia (Swedish: *val*, *kast*), and not only when buying herrings but also when working out dues and counting the catch of individual fishermen. Some examples are given (see note 8-11).

In 1698 the size of a herring barrel had been fixed at 136 *pots*, but the herring salters of Aalborg protested against this, claiming that the herring barrel in use on the Limfjord was 108-112 *pots*. In 1718 they got the town corporation to ask the state to fix a herring barrel at 112 *pots*, and this request was granted by an ordinance in 1719. At the same time a keg (*ballie*) measure was introduced for measuring fresh herrings to prevent confusion and disagreement when the old method of counting in *ols* and *kasts* was used. The size of the new keg measure corresponded exactly to a quarter of a barrel of salted herrings. The herring salters of Aalborg were convinced of this by a demonstration which took place in the house of one of the mayors. After this demonstration the salters declared themselves completely satisfied with the new measure.

But in spite of this the new measures fixed for barrels to be used for herring salting were not immediately taken into use. The town corporation was aware that salters used and had considerable stocks of barrels of varying size, and each person was required to state what kind he used. From the questions asked by the corporation it is evident that they knew of quite a large number of

different sizes of the five categories of barrels (whole barrels, half barrels, quarter, eighth and sixteenth barrels) used in salting, but the answers given by the salters (22 in all) show that there was even greater variation (see p. 233). This applied particularly to barrels, half barrels and quarter barrels. There were as many as 9 different sizes of each type.

The case concerning size of barrels mentioned in the article and a number of other circumstances of fishing in the Limfjord show what a conflict there was between ordinary practice and the orders issued by the government, as well as the government's difficulty in seeing that these orders were carried out. In spite of the fact that the new measuring barrels were introduced by local request the government had, even in 1723, sternly to insist that they be used.